

УДК 94(477)“1914/1918”:929.921

Андрій ГРЕЧИЛО

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА ТА УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ СИМВОЛИ

Досліджено становлення та поширення поняття українських національних символів після Першої світової війни, їх утвердження та загальноукраїнське визнання. Проаналізовано українські національно-державні символи, які остаточно сформувалися протягом 1917–1920 рр., як ідентифікаційні атрибути національно-визвольного руху. З'ясовано, що і прапор, і герб ґрунтувалися на історичних традиціях давніх форм української державності.

Ключові слова: Перша світова війна, Україна, національні символи.

Справжнім вибухом українського національно-визвольного руху були події після повалення самодержавства в Росії в лютому 1917 р., які й утвердили загальнонаціональний характер символів. Вже 25 (12 ст. ст.) березня 1917 р. в Петрограді відбулася 20-тисячна маніфестація солдатів-українців і студентської молоді під синьо-жовтими та червоними прапорами¹. 29 (16 ст. ст.) березня вже в Києві пройшло “свято свободи”, на якому українські солдати крокували окремою колоною під національними прапорами², а ще через три дні понад 100-тисячна маніфестація стала кульмінацією відродження українського життя в Києві³. У цьому заході 1 квітня (19 березня ст. ст.) “прапорів було більше, ніж 320 самих національних та понад десять червоних, робітничих, з українськими написами про міжнарод-

¹ *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. / Д. Дорошенко. – Ужгород: Свобода, 1932. – Т. 1: Доба Центральної Ради. – С. 48–49; *Гнатевич Б.* Історія українського війська / Б. Гнатевич, І. Крип'якевич. – Львів: В-во Ів. Тиктора, 1936. – С. 360; Український національно-визвольний рух: березень–листопад 1917 року: док. і мат. [упоряд.: В. Верстюк (керівник) та ін.]. – Київ: В-во ім. О. Теліги, 2003. – С. 53–54. Варто зазначити, що й радянська історіографія не могла оминати цих подій, а в описах маніфестацій наводяться тексти закликів і написів на прапорах (у тому числі “Хай живе вільна Україна!” і т. п.), при цьому оминається колористика цих прапорів. Див.: Історія Української РСР: у 2 т. – Київ: Наукова думка, 1967. – Т. 2. – С. 19–20.

² Праздник Свободы в Киеве // Последние новости. – 1917. – 18 марта (ст. ст.); *Жученко М.* Українське життя у Києві на світанку волі // Літературно-науковий вісник / М. Жученко. – Київ, 1917. – Т. 68 (липень). – С. 151; *Мартос Б.* Визвольний здвиг України / Б. Мартос. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: НТШ, 1989. – С. 42–43.

³ Див.: Свято вільної України 19 березня у Києві // Вісти з Української Центральної ради. – 1917. – 21 березня (ст. ст.); Українська маніфестація в Києві // Нова Рада. – 1917. – 25 березня (ст. ст.); Украинская манифестация // Последние новости. – 1917. – 20 марта (ст. ст.); *Дорошенко Д.* Мої спомини про недавнє-минуле (1914–1920) / Д. Дорошенко. – 2-ге вид. – Мюнхен: Українське в-во, 1969. – С. 88–90; *Жученко М.* Українське життя... – С. 152–153; *Ковалевський М.* При джерелах боротьби / М. Ковалевський. – Іннсбрук: Viblos, 1960. – С. 274–278 та ін.

ну солідарність робітничої кляси²⁴. Київські масові акції зумовили вихід у світ двох брошур В. Різниченка, що посприяло зацікавленню питанням національних символів⁵. Протягом наступних тижнів відбулися маніфестації та інші заходи під українськими прапорами в багатьох інших містах України, зокрема в Харкові, Катеринославі, Чернігові, Полтаві, Севастополі⁶. Українське національне відродження охопило не лише етнічні території, але й регіони центральної Росії, Сибіру, Туркестану, Далекого Сходу та інші землі – скрізь, куди доля завела українських поселенців, військовополонених чи репресованих⁷. Невіддільним атрибутом цього процесу стало поняття національних кольорів – поєднання синього (або світло-синього, тобто блакитного чи голубого) і жовтого кольорів. Також використовувалися червоні прапори, трактовані як міжнародні символи революційного руху, та малинові, з якими пов'язувано легендарні козацькі традиції. Так, на відкритті першого Українського військового з'їзду 18 (5 ст. ст.) травня 1917 р. «на сцені поза містом для президіума розгорнувся синьо-жовтий прапор з написом «Хай живе національно-територіальна автономія. Депутація з Петрограду». А поруч з цим прапором розгорнувся другий з вишитим левом і Архангелом Михайлом⁸. На цьому ж з'їзді було сформовано та ухвалено назву 1-го Українського Козацького гетьмана Богдана Хмельницького полку, який отримав спершу від Українського військового клубу ім. Полуботка малиновий прапор з портретом Б. Хмельницького, вишитий черницями Фролівського монастиря, а згодом, під час виїзду на фронт – блакитно-жовтий прапор від Української Центральної Ради⁹.

Утвердження синьо-жовтого кольорового поєднання як українських національних барв у сучасному значенні можемо датувати 1848 р. і пов'язувати з українським національним відродженням в Галичині¹⁰. Поступово воно поширюється на Закарпаття, що було адміністративно підпорядковане угорській частині імперії Габсбургів, а з початком масової еміграції українців у кінці XIX ст. за океан – і на поселення в Америці. На українських землях, що входили до складу Російської імперії, де українофільський рух вважався ворожим і переслідувався царським

⁴ Про свято Вільної України 19 марта в Києві (за київськими газетами) // Календар Канадійського Русина на 1918 рік. – Вінніпег, 1917. – С. 226.

⁵ *Різниченко В.* Герб України: (в справі українських національних емблемів) / В. Різниченко. – Звенигородка: Друк. Х. Л. Улицького, 1917; *Його ж.* Національний колір України (В справі наших національних емблемів) / В. Різниченко. – Звенигородка: Друк. Х. Л. Улицького, 1917.

⁶ Див.: Українська маніфестація 30 квітня у Харкові // Робітнича газета. – 1917. – 6 травня (ст. ст.); *Михайлик М.* Український національний рух в Криму в 1917 р. / М. Михайлик // Літопис Червоної Калини. – 1932. – Ч. 7–8. – С. 24; *Мазепа І.* Україна в огні й бурі революції. 1917–1921 / І. Мазепа. – [Б. м. в.], 1950. – Ч. 1. – С. 18; *Гнатевич Б.* Історія українського війська. – С. 360; Український національно-визвольний рух... – С. 63, 109, 207 та ін.

⁷ Про маніфестації в травні 1917 р. в місті Владивосток під українськими прапорами див.: *Верига В.* Визвольні змагання в Україні: 1914–1923 рр. / В. Верига. – Львів: [б. в.], 1998. – Т. 2. – С. 385.

⁸ Український військовий з'їзд // Народня воля. – 1917. – 19 (6) травня.

⁹ *Гнатевич Б.* Історія українського війська. – С. 362; *Галаган М.* Богданівський полк / М. Галаган // Літопис Червоної Калини. – 1937. – Ч. 6. – С. 3–4.

¹⁰ Детальніше про це див.: *Гречило А.* До питання про національний прапор / А. Гречило // Пам'ятки України. – 1989. – № 4. – С. 44–48; *Його ж.* Відродження українських національних символів у Галичині в 1848 р. / А. Гречило // Знак. – 1998. – Ч. 16 (червень); *Його ж.* Українська територіальна геральдика / А. Гречило. – Львів, 2010. – С. 80–82.

режимом, національні кольори почали утверджуватися лише після революції 1905 р. в середовищі свідомих верств населення. Подальша публічна дискусія на цю тему фактично була спровокована обговоренням справи “державних російських національних кольорів”¹¹. Публікація про російські проблеми з’явилася в січні 1911 р. на сторінках львівської “Неділі”¹². І. Крип’якевич вже на початку лютого опублікував там же коротку статтю, яку через тиждень передрукувала київська “Рада”¹³. У дописі він зазначав, що “історія наших національних прапорів досі не просліджена”, далі подав інформацію про козацькі прапори XVI–XVII ст. та зробив висновок, що серед прапорів Богдана Хмельницького переважав червоний колір. У серпні на цю публікацію відгукнувся наддніпрянський мистецтвознавець Кость Широцький статтею “Український національний колір”, яку зразу ж передруковано у Львові¹⁴. Широцький, наводячи приклади з українського ужиткового мистецтва, архітектури, археології, етнографії, стверджував, що “ми можемо з повним правом брати для своїх національних відзнак досі уживаних синього з жовтим кольорів й не робити в сій справі жадних змін, розуміючи, що се є згідне цілком з народним смаком, з окружними тонами природи української, а козацькими звичаями й певними традиціями серед сучасного українського громадянства”. Вже у вересні його думки доповнив історичними аргументами львівський історик С. Томашівський, статтю якого оперативно передрукували в Києві¹⁵. Степан Томашівський більше уваги звернув на політичне інтернаціональне значення червоного кольору, у той час як синьо-жовтий прапор “і з естетичного боку гарний, і – що найважливіше – не може спричинити ніяких непорозумінь, бо ані не має він ані ніякого загально прийнятого символічного значіння, ані жадний із сусідських нам народів не уживає його як свого національного”. Фактично, ці публікації і на Наддніпрянщині, і в Галичині припинили будь-які дискусії про те, які кольори слід вважати національними для українців, а натомість маємо багато повідомлень про використання синьо-жовтих кольорів по обидва боки кордону: чи то як вивішування прапорів у Львові під час Шевченківських свят, чи як оздоблення портрета М. Лисенка чорними та жовто-

¹¹ Про це див.: *Воронец Е.* Как Посьетовская комиссия извратила цвета народно-государственного отличительного русского флага / Е. Воронец. – Харьков: Мирный труд, 1910; *Самоквасов Д.* К вопросу о государственных цветах древней России / Д. Самоквасов. – Москва: Тип. В. М. Саблина, 1910; *Трутовский В.* К вопросу о русских национальных цветах и о типе государственного знамени России / В. Трутовский. – Москва: Печ. С. П. Яковлева, 1911; *Белинский В.* Русский национальный флаг и его реформа / В. Белинский // Журнал Министерства Юстиции. – 1910. – № 11. – С. 135–165 (а також окремо: Санкт-Петербург: Сенатская тип., 1911); *Арсеньев Ю.* О геральдических знаменах в связи с вопросом о государственных цветах древней России / Ю. Арсеньев. – Санкт-Петербург: Сенатская тип., 1911; *Воронец Е.* Как произошли и что означают черный, желтый и белый цвета русской государственной символики / Е. Воронец. – Харьков: Мирный труд, 1912 та ін. З новіших видань: *Лысенко Н.* Русская государственная символика: очерки / Н. Лысенко. – Ленинград: [Б. и.], 1990.

¹² *Дядько.* “Національні краски в русскихх” / Дядько // Неділя. – 1911. – 8 січня.

¹³ *Крип’якевич І.* Прапор Хмельницького / І. Крип’якевич // Неділя. – 1911. – 4 лютого. Передрук: Якого кольору був український прапор // Рада. – 1911. – 29 января (11 лютого).

¹⁴ *Широцький К.* Український національний колір / К. Широцький // Рада. – 1911. – 10 августа (23 серпня). Передрук у: Неділя. – 1911. – 27 серпня.

¹⁵ *Томашівський С.* Ще в справі українського національного кольору / С. Томашівський // Неділя. – 1911. – 3 вересня. Передрук як: Український національний колір // Рада. – 1911. – 31 августа (13 вересня).

блакитними стрічками під час панахиди у Полтаві, чи під час проведення інших заходів у різних регіонах¹⁶.

У 1911 р. в друкарні Кульженка в Києві побачило світ перше видання “Ілюстрованої історії України” М. Грушевського, щедро оформлене малюнками В. Кричевського. Протягом наступних років її кілька разів перевидавали, у тому числі – й у перекладі російською мовою. У книжці, зокрема, подано зображення різних монет, гербів, печаток, прапорів, що сприяло значному зацікавленню українською геральдичною тематикою. У вересні 1912 р. у львівських часописах з’явилися дві статті вже на тему гербів. Спершу на сторінках “Діла” дописувач під псевдонімом Негеральдик, зазначивши, що питання з національними кольорами вже погоджене, “хоч самого порядку їх комбінації не усталено (пр. прапор – синьо-жовтий чи жовто-синій? – йдучи від гори)”, звернув увагу на поширену практику використання на той час поєднання двох гербів – галицького лева та київського Архангела, – та підкреслив необхідність встановлення єдиної загальнонаціональної емблеми¹⁷. У Галичині ще з 1848 р. усталалося трактування як регіонального і українського національного символу герба Руського королівства (Галицько-Волинської держави), відомого з початку XIV ст., – у синьому полі золотий лев спинається на скелю¹⁸. Поширення ідеї об’єднання всіх українських земель спричинило практику застосовувати разом з левом й архангела Михаїла – герба колишнього Київського воєводства, більше спопуляризованого як “символ Русі” польською пропагандою під час повстання 1863 р. Така ідея, наприклад, на фасаді спорудженого 1905 р. у Львові по вулиці Руській будинку акційної спілки “Дністер” була втілена рельєфами цих двох гербів. Виходили друком поштівки, на яких також поєднувано лева й архангела¹⁹.

У відповідь на заклик Негеральдика Степан Томашівський у “Неділі” обстоював думку визнати загальнонаціональним символом лева або, “коли б у нас знайшлося більше прихильників гербового дуалізму”, він радив: “сполуку двох гербів, так що гербовий щит був би постійно поділений на два рівнорядні поля; на одно поле прийшов би лев, на друге – на мою думку – належало б поставити зовсім іншу фігуру – козацького запорожця”²⁰. Своєрідним підсумком обговорення стала публікація І. Крип’якевича “Герби України”, в якій подано інформацію про різні герби українських земель, що можуть претендувати на загальноукраїнський символ, а також автор наголосив на потребі врегулювати питання про порядок кольорів на прапорі, схилиючись до жовто-синього варіанту (верхня смуга жовта)²¹.

¹⁶ Лозинський М. Шевченкові дні у Львові / М. Лозинський // Рада. – 1911. – 8 марта (21 березня); Над труною М. В. Лисенка // Рада. – 1912. – 31 октября (13 листопада). Див. також: Дашкевич Я. Символи, символи... / Я. Дашкевич. – Львів: Українська національна партія, 1990. – С. 12–13.

¹⁷ Негеральдик. В справі наших національних емблемів / Негеральдик // Діло. – 1912. – 12 вересня.

¹⁸ Гречило А. Відродження українських національних символів...

¹⁹ Як прилад можна навести оголошення про випуск поштової картки з таким гербом – лев і архангел (мал. Т. Гриневича): Український герб: оголошення // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” на рік звичайний 1910. – Львів: Просвіта, 1910 [Б. п.].

²⁰ Томашівський С. Український національний герб // Неділя. – 1912. – 29 вересня.

²¹ Крип’якевич І. Герби України / І. Крип’якевич // Календар Товариства “Просвіта” на рік 1914. – Львів: Просвіта, 1913. – С. 126–131. А також окремо: Його ж. Герби України (Просвітні листки № 36) / І. Крип’якевич. – Львів: Просвіта, 1914. – 16 с.

З вибухом Першої світової війни та окупацією російськими військами Галичини й Буковини питання про символи не обговорювалися. На Наддніпрянщині закривалися українські газети, заборонялася діяльність українських організацій, будь-які видання змушували друкувати так званим “ярижним” правописом, а в Галичині російська і військова, і цивільна адміністрації провадили жорстоку боротьбу з “мазепинством”, здійснюючи репресії та переслідування за мовними й релігійними ознаками, закриваючи українські установи, бібліотеки, школи, знищуючи книжки, грабуючи культурні пам’ятки²². За таких умов, очевидно, було не до дискусій про національні символи. Проте під час Першої світової війни виникають українські військові формування. У 1914 р. в Галичині створено легіон Українських січових стрільців, які спершу використовували на шапках синьо-жовті кокарди, а пізніше різні відзнаки та прапори з поєднанням національних кольорів, галицького лева та київського Архангела²³. У січні 1916 р. одностроєва комісія ухвалила стрілецьку шапку-“мазепинку” (за проектом Л. Лепкого), на якій кріпився щиток з левом, що спинається на скелю, повернутим “в сторону правої руки видця” та написом “У.С.С. 1914”²⁴. А вже 19 січня 1917 р. Австрійське військово командування офіційно затвердило вигляд “мазепинки” та відзнаки УСС – круглої розетки з левом на скелі (повернутим вліво для глядача) та літерами “У.С.С. 1914”²⁵. У стрілецькому середовищі напрацьовувалися й проекти загальноукраїнського герба, а пропозиції були узагальнені у книжці В. Дзіковського, що вийшла у Львові 1917 р.²⁶ Так, на початку 1916 р. четар Ю. Буцманюк опрацював проект такого знаку: архангел Михаїл з мечем і щитом, на якому зображено лева. Подібні елементи були також й у проектах І. Іванця та О. Куриласа. Цей символ потрапив на прапор УСС, виготовлений за проектом І. Іванця Жіночою Громадою у Львові та освячений митрополитом А. Шептицьким 28 жовтня 1917 р. в Розваді²⁷. А 1918 р. львівські газети рекламували “Відзнаку Соборної України” з Архангелом і левом, “на спомин революції і свободи України 1917 р. з воєнно срібного металю”, яку можна було придбати за 1 корону 50 сотиків.

Активна культурно-просвітна робота проводилася й серед українців з російської армії, які потрапили в австрійські та німецькі табори військовополонених. Так, у таборі в Фрайштадті (Австрія) в календарі на 1916 р. з’явилася невелика

²² Антиукраїнську політику російської влади, особливо в 1914–1915 рр., яскраво описав Дмитро Дорошенко, що був очевидцем цих подій, у першому розділі “Галицька руїна 1914–1917 років” своїх споминів. Див.: *Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле (1914–1920) / Д. Дорошенко.* – Львів, 1923. – Ч. 1; 2-ге вид. – Мюнхен, 1969.

²³ *Лазарович М. Національні риси в атрибутиці Українських Січових Стрільців / М. Лазарович, Н. Лазарович // Четверта наукова геральдична конференція: збірник тез повідомлень та доповідей (Львів, 10–12 листопада 1994 р.).* – Львів, 1994. – С. 48–50.

²⁴ Там само. – С. 49. Див також: *Konyago V. L. The Legion of Ukrainian Sich Riflemen: Badges, Medals, and Other Items / V. L. Konyago, O. V. Ladyzhynsky.* – Toronto: Shevchenko Scientific Society, 2006. – Р. 22–26.

²⁵ “Die Kappenrosette trägt das nationale Emblem (den ukrainischen Löwen) und als Umschrift die Buchstaben “U. C. C. 1914” (Ukrainische Ssitschower Schützen, 1914)”. Див: *Zirkularverordnung vom 19. Jänner 1917. Abt. II. Nr. 6420 // Verordnungsblatt für die k. k. Landwehr.* – 1917. – 6. Stück (10 Februar). – S. 24.

²⁶ *Дзіковський В. Герб України / В. Дзіковський // Світ. Літературно-мистецький журнал.* – 1917. – № 8. – С. 129–138; *Його ж. Герб України / В. Дзіковський.* – Львів: Видання арт. горстки і пресової квартири У.С.С., 1917. – 32 с.

²⁷ *Лазарович М. Національні риси...* – С. 49–50.

стаття під заголовком “Наш національний герб і наш національний колір”, в якій також розповідалося про лева та архистратига²⁸.

Можна стверджувати, що масове поширення й усвідомлення українських національних символів відбулося під час війни, яка дала можливість більшого комунікування між українцями заходу і сходу. Перебування російської армії (у складі якої значну частину становили українці) в Західній Україні, переміщення галичан (і військовополонених, і цивільних) вглиб російської території сприяли утвердженню українських кольорів серед наддніпрянців та українців, які проживали в різних кутках Російської імперії.

Проголошення УНР зробило актуальним питання про затвердження символів на державному рівні. Від грудня 1917 р. Центральна Рада отримала право ухвалювати закони для УНР²⁹.

27 (14 ст. ст.) січня 1918 р. Центральна Рада затвердила цей закон у такій редакції:

“2. Прапором української військової фльоти є полотнище о двох – блакитному і жовтому кольорах. В кряжі блакитного кольору історичний золотий тризубець з білим внутрішнім полем в ньому.

3. Прапором Української торговельної фльоти є полотнище о двох – блакитному і жовтому кольорах”³⁰.

Після проголошення 22 січня 1918 р. Четвертим універсалом Центральної Ради самостійності України, негайного вирішення вимагало й питання про герб. Розгоряння українсько-більшовицької війни не давало змоги провести конкурс, та й Центральна Рада, провівши останнє засідання в Києві 7 лютого, була змушена покинути місто й переїхати спершу до Житомира, потім до Сарн і нарешті – до Коростеня. Там 25 (12 ст. ст.) лютого 1918 р. спершу на засіданні Ради Народних Міністрів ухвалено: “Внести в Раду закон про установаження для Української

²⁸ *Верниволя В.* Наш національний герб і наш національний колір / В. Верниволя // Розвага. Ілюстрований календар полонених українців на переступний рік 1916. – Фрайштадт, 1916. – С. 50–53.

²⁹ Витяг з протоколу Центральної Ради про ухвалу закону про надання Українській Центральній Раді виключного і неподільного права видавати закони для УНР. 25 листопада [ст. ст.] 1917 р. // Уряди України у ХХ ст. – Київ: Наукова думка, 2001. – С. 67.

³⁰ Подаю за публікаціями: Наказ про оголошення тимчасового закону про флоту Народної Української Республіки. 13 березня 1918 р. № 8. // Вістник Ради Народних Міністрів УНР. – 1918. – 7 квітня; Тимчасовий закон про флоту Української Народної Республіки // Там само. – 13 квітня; Накази по Морському Відомству Української Народної Республіки // Там само. – 24 квітня. Копії цього закону: Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 1063. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 9; – Ф. 2203. – Оп. 1. – Спр. 3–6. – Арк. 3; Про створення української національно-державної символіки у роки визвольної боротьби (1917–1920 рр.) [підг. Д. Розовик] // Український історичний журнал (далі – УІЖ). – 1999. – № 4. – С. 116–117 (док. №№ 3, 6). Слід зазначити, що в низці публікацій помилково подано дату затвердження як “18 січня” (ст. ст.), замість 14 (див., наприклад: *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. – Т. 1. – С. 384; *Климкевич Р.* Прапор / Р. Климкевич // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 6. – С. 2309; *Гломозда К.* Історичні гербові відзнаки та прапорові барви України / К. Гломозда, Д. Яневський // УІЖ. – 1990. – № 5. – С. 59). На жаль, не оминули помилки й такого ґрунтового збірника документів як: Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: у 2 т. / [ред. кол.: В. Смолій, О. Бойко, Ю. Гамрецький та ін.]. – Київ: Наукова думка, 1996. – Т. 1. – С. 566 (у примітці 296 подано “18 січня”); 1997. – Т. 2. – С. 106 (у документі № 51 подано чомусь “13 січня”).

держави прийнятого морським флотом герба Володимира Великого (без Хреста)³¹. Того ж дня на засіданні Малої Ради затверджено: “Гербом Української Народної Республіки приймається знак Київської Держави часів Володимира Святого”³². Очевидно, що прийнятий закон мав лише текстову частину без графічних додатків. Графічні проекти державного герба та печатки М. Грушевський виніс на розгляд Малої Ради аж 22 березня.

16 липня 1918 р. гетьман Павло Скоропадський затвердив малюнок нового військового прапора Української Держави, оголошений наказом по морському відомству від 18 липня за ч. 192/44: “Білий прапор з рівним синім хрестом, який ділить прапор на 4 рівних частини. Ширина хреста 1/11 всієї довжини прапору. Відступивши на 1/8 ширини хреста проходить коло нього такої ж ширини (теж 1/8 ширини хреста) синя смужка, крім тих його боків, які прилягають до крижа. В крижі ж теж, відступивши на 1/8 ширини хреста від його боків, міститься національний прапор Держави (складений з блакитної і жовтої горизонтальних смуг), в центрі якого міститься золота печатка Св. Володимира такої ж ширини як хрест і в 1½ раза вища своєї ширини. Прапор шийється з матерії відповідного кольору, а печатка малюється бронзовою фарбою”³³.

Формування поняття “національних кольорів” і затвердження національних чи державних прапорів для більшості сучасних держав припадає лише на період ХІХ–ХХ ст. Здебільшого поява таких символів тісно пов’язана з національно-визвольними рухами. Вибір знаків індивідуальний в кожному окремому випадку – іноді з апеляцією до історичної традиції давніх форм державності, часом за основу беруться геральдичні символи політично активнішого регіону, або ж на це впливають певні культурні, політичні, релігійні чи природні особливості. Фактично, події Першої світової війни прискорили становлення та поширення українських національних символів, їх узаконення та загальноукраїнське визнання. Утвердження української державності в 1917–1918 рр. остаточно закріпили поняття українських національних кольорів. Також як національно-державний символ визнано й знак Київської держави Володимира Святого – Тризуб, основною причиною вибору якого було підкреслення спадкоємності від Київській Русі до України, а також відображення ідеї соборності всіх розділених українських територій в одній державі.

Андрей Гречило. Первая мировая война и украинские национальные символы

События Первой Мировой ускорили становление и распространение понятия украинских национальных символов, их утверждение и общеукраинское признание. Украинские национально-государственные символы окончательно сформировались в течение

³¹ Українська Центральна Рада. – Т. 2. – С. 165. Засвідчена копія в: ЦДАВО України. – Ф. 1063. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 4–4 зв.

³² Закон про державний герб України // Вістник Ради Народних Міністрів УНР. – 1918. – 5 квітня. Див. також: ЦДАВО України. – Ф. 1063. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 25; – Ф. 1064. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 3; Ф. 1064. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 12; Українська Центральна Рада. – Т. 2. – С. 166, док. № 85); Про створення української національно-державної символіки... – С. 117 (док. № 5).

³³ Шрамченко С. День свята Української Державної фльоти / С. Шрамченко // Літопис Червоної Калини. – 1933. – Ч. 6. – С. 14; Морський прапор // Відродження. – 1918. – 18 (5) липня.

1917–1920 гг. как идентификационные атрибуты национально-освободительного движения. И флаг, и герб опирались на исторические традиции древних форм украинской государственности.

Ключевые слова: Первая мировая война, Украина, национальные символы.

Andriy Grechylo. World War I and Ukrainian national symbols

The events of World War I accelerated the formation and popularisation of the concept of Ukrainian national symbols. The blue and yellow flag and the emblem of trident were established and recognized as all-Ukrainian national and state symbols during 1917–1920. These symbols were identification attributes of the national liberation movement. The flag and the emblem were rooted in historical traditions of the early forms of Ukrainian statehood.

Key words: the World War I, Ukraine, national symbols.